

Toen het nieuwe stadhuis. En nu?

Het is 6 april 1937. De gemeenteraad van Medemblik kiest voor een nieuw raadhuis. Straks meer over de noodzaak van deze beslissing en de bouw in het begin van de tweede wereldoorlog. Voor de toenmalige burgemeester Peters is deze bouwperiode geen eenvoudig proces geweest. Pas in 1947 zal de officiële opening van het stadhuis plaatsvinden. Hoe het nog steeds bekende monumentale gebouw tot stand is gekomen, zal de centrale vraag zijn in dit artikel. En de toekomst? Ja, nu nog een moeilijke vraag.

Het besluit van de gemeenteraad tot de bouw van een nieuw stadhuis werd veroorzaakt door tal van verschijnselen over de toestand van het toenmalige gebouw. Zowel binnen als buiten was er een verwordende staat van verval. In een kritisch rapport worden vele erbarmelijke toestanden beschreven zoals bijvoorbeeld de scheuren in bijna alle treden naar het bordes.¹

Ook het kasteel Radboud wordt bezocht als mogelijk nieuw onderkomen. Vijf maanden later maakt de minister bekend dat hij geen bezwaar heeft tegen de sloop en hij bepleit het plan om te kiezen voor het kasteel. Voor dit denkbeeld is echter bij de burgemeester, wethouders en raadsleden weinig enthousiasme. Natuurlijk zijn over de mogelijkheden voor een nieuw stadhuis vele gesprekken gevoerd.

In april 1938 is daartoe zelfs een speciale excursie gemaakt. Het betrof een bezichtiging van het nieuwe stadhuis in Boxtel en werkbezoeken aan twee kastelen, in Wijchen en Helmond, die als gemeentehuis waren ingericht. Een half jaar later valt de definitieve beslissing. De plaatselijke krant meldt wat er toen gebeurde.

Maandagavond, 17 October 1938

'De gemeenteraad is opgeroepen tot een vergadering op 17 October in de namiddag om 8 uur.'²

Afb.1: Oude stadhuis (ca. 1900).

Op 4 mei 1937 stuurt het gemeentebestuur een brief aan de toenmalige minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, waarin ze plan van de sloop van het oude stadhuis kenbaar wordt gemaakt. Twee weken later komt de directeur van het Rijksbureau voor Monumentenzorg op bezoek om een oordeel te vellen.

De agenda bevat als voornaamste punt van behandeling: Nader voorstel van Burgemeester en Wethouders inzake de stichting van een nieuw Raadhuis. In verband hiermede herinneren wij er aan, dat de Raad op 17 Maart 1937 in beginsel besloot tot de bouw van een nieuw Raadhuis op de plaats van het bestaande.

Het voorstel luidt:

1. Definitief te besluiten tot de bouw van *een nieuw Stadhuis op de plaats van het tegenwoordige* en daarvoor beschikbaar te stellen een bedrag van f 70.000,-;
2. Burg. en Weth. te machtigen om de architect A.J. Kropholler te Wassenaar opdracht te verlenen tot het maken van een plan en bijbehorend bestek.

Uit individuele uitlatingen van de raad hebben B. en W. de conclusie durven trekken, dat de bezichtiging van de raadhuisen van Helmond en Wijchen hen niet enthousiast heeft gemaakt voor het inrichten van kasteel Radboud. Door het bezoek aan het nieuwe Raadhuis te Boxtel is de wens versterkt om ook in Medemblik een geheel nieuw stadhuis te bouwen.

Want het Raadhuis is de zetel van het stadsbestuur waarop het oog van de bevolking zich richt in tijden van nood en waarheen zij zich verzamelt bij openbare en algemene feestelijkheden. Het moet daarom gelegen zijn in het centrum van de gemeente, dus in het midden van de bebouwde kom. Het moet ook gelegen zijn aan het voornaamste plein, waar de voornaamste straten elkaar ontmoeten. De plek van het bestaande stadhuis vormt in stedenbouwkundig opzicht een ideale en onmisbare afsluiting van de Nieuwstraat. De plek van het kasteel Radboud voldoet in geen enkel opzicht aan de gestelde eisen. Ook de ligging in de meest windrijge hoek van de gemeente is een afwijzing.

Architect A. Kropholler uit Wassenaar, de ontwerper van meerdere raadhuisen, is bereid gevonden een schets te maken van het uiterlijk aanzien. B. en W. kunnen de door de bouwmeester gemaakte voorlopige ontwerpen niet anders dan zeer geslaagd noemen.'

Waarom de keuze voor Kropholler? En, zijn er nog andere namen genoemd? Geen idee. Wie de suggestie als eerste heeft aangereikt, wordt niet in de krantenberichten genoemd. Misschien is het burgemeester Peter Christianus Josephus Peters geweest. Dat de berichten over de kosten van het nieuwe raadhuis een gesprekstema is geweest voor vele burgers heeft Peters ongetwijfeld, in de beginperiode van de raadsbesluiten hierover, sterk ervaren.

Alexander J. Kropholler (1881 - 1973)

'Het doel der bouwkunst is, ons te verheffen door een edele levensuitdrukking.' Aldus de zoon van een timmerman, die na de ambachtsschool zal uitgroeien tot een beroemdheid en heel veel bekende bouwwerken heeft achtergelaten. In 1902 begint Alexander samen met J.F. Staal een architectenbureau in Amsterdam. Zes jaar later neemt hij een zeer invloedrijke beslissing voor zijn loopbaan. Hij wordt rooms-katholiek! Zijn besluit stimuleert o.a. tot de bouw van verschillende kerken.

In 1910 krijgen Staal en Kropholler ruzie en gaan uit elkaar.

Terzijde: Staal trouwde met de eerste vrouwelijke architecte van ons land. Margaret is de jongere zus van Alexander en wordt één van de '1001 bekende vrouwen in de 20ste eeuw'.³

Afb.2: A.J. Kropholler (ca. 1940).

Wie een indruk wil krijgen van de vele historische gebouwen van Kropholler, adviseer ik om de lijst van zijn gebouwen eens te bekijken in Wikipedia. In zijn beschrijvingen over de betekenis van bouwstijl benadrukt hij veel kenmerken, die ook in het nieuwe stadhuis van Medemblik te zien zijn.⁴ Volgens Kropholler is het een eis, dat men aan het uiterlijk van het gebouw kan zien of het een kerk, school of volksgebouw is.

Voor een stadhuis is niet alleen de hoogte van belang maar ook de verhoogde ligging. Daardoor wordt het verheven boven platvloerse alledaagseheid en krijgt het een monumentaal aanzien. Deze verhoging wordt ook in Medemblik zichtbaar gemaakt. In zijn standpunt over de waarde van Nederlands bouw materiaal benadrukt hij vaak: 'Helaas zijn er maar weinig publieke gebouwen in ons land, die inwendig getooid zijn met onze prachtige baksteensoorten. De witkwast en de manie om te stukadoren hebben het bijna overal gewonnen.'⁵ Vooral Berlage zal een belangrijke inspiratiebron voor zijn aanpak blijven.

Op 2 december 1939 lezen we in de Medemblikker Courant: Dhr. Kropholler is er in geslaagd een stadhuis te ontwerpen, dat aan alle eisen van doelmatigheid zal voldoen. Het is een schoonheid van bouwstijl, die het tot in lengte van jaren zal maken tot een sieraad van onze oude stad. Rechts van het hoofdgebouw komt een lagere vleugel, met beneden de brandweerkazerne en het politiebureau. Daarboven twee dienstwoningen waarin de gemeentebode en de gemeenteveldwachter zijn ondergebracht.

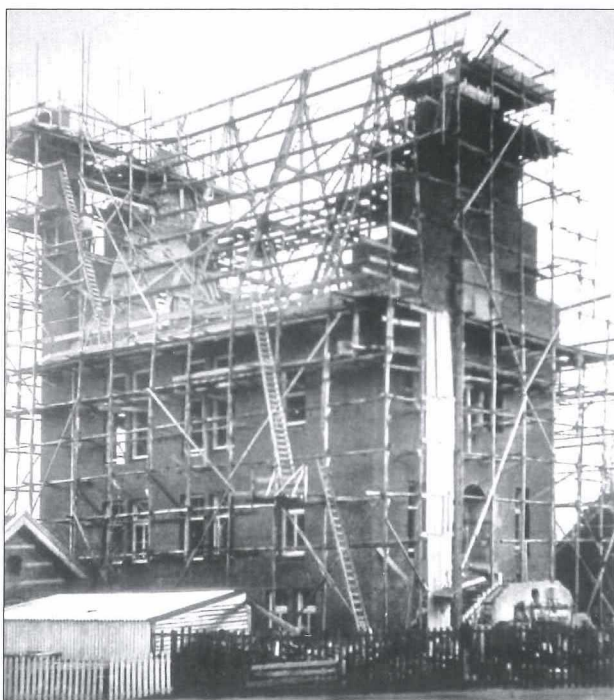
In diezelfde krant staat ook de oproep van het gemeentebestuur om zich in te schrijven voor de bouw. De beslissing voor de aanbesteding zal worden genomen op 21 december.

Het bestek van architect Kropholler is verkrijgbaar tegen betaling van f 10,-, maar als het ongeschonden wordt ingeleverd ontvangt men f 5,- terug.

De uitslag van de aanbesteding meldt de krant op 23 december. Er zijn 26 inschrijvingen binnengekomen. De goedkoopste aanbieder en tevens de winnaar is L. Buter uit Andijk met een aanbod van f 59.810,-. Twee aannemers uit Medemblik hebben een mislukte poging gedaan: E. Boekel, f 64.500,- en Koorn & de Jong, f 67.500,-. Terpstra & Hoekstra uit Leeuwarden vroegen het meest: f 87.875,-! Het slopen van het oude raadhuis met de drie aanverwante percelen zal worden uitgevoerd door P. Geusebroek voor een bedrag van f 1.060,-. Een week later leren de plaatsgenoten dat op dinsdag 2 januari 1940 het tijdelijke raadhuis wordt gevestigd in perceel Meerlaan 22, tegenover de Nieuwe Gereformeerde Kerk. Raadsvergaderingen worden voortaan gehouden op de Westerhaven in het Koggehuis.

In de Enkhuizer Courant (1940-04-20, p. 10) las ik de volgende typering van burgemeester Peters.

'Naast een toegewijd en serieus burgervader voor het aan zijn zorgen toevertrouwde stedeke Medemblik, is hij een briljant spreker. Als men de raadsvergaderingen bezoekt, krijgt men een steeds stijgende bewondering voor zijn voortreffelijke woordkeus, de gemakkelijheid van uitdrukkingen en zijn logische betoogvorm. Zijn betogen zijn doorspekt met humoristische trekjes, maar de waardering daalt soms aan het einde wanneer je denkt, het duurt wel lang. De Raad komt bijeen in de statige zaal van het Koggehuis en de thee, die mevr. De Haart schenkt, is van een voortreffelijke hoedanigheid!'

Afb.3: Het nieuwe stadhuis in de steigers (ca. 1941).

De opbouw in oorlogsjaren

Hosse Langereis is één van de arbeiders, die bij de opbouw zijn betrokken. In één van zijn verhalen over Medemblik vertelt hij: 'Er werd niet veel gebouwd in 1940, dus waren er veel bouwvakkers werkloos. Zo ook Kees Beerepoot en ik. Als timmerlieden konden we aan het werk onder voorwaarden. Je moest hard werken en alles moest tot volle tevredenheid van opzichter van Iersel gebeuren.'¹⁶

Het mooiste vonden Kees en Hosse het ophalen van de leeuw met voetstuk uit Amsterdam. Met een vrachtwagen van Louw Kool gingen ze naar Amsterdam. Het hijsmateriaal dat ze meenamen, mochten ze echter niet gebruiken van de beeldhouwer omdat die zijn eigen materiaal verkoos. De kop van de leeuw hing in de takel en was net boven de laadbak toen het touw brak. Gelukkig viel de kop nog net op de wagen. Louw Kool begon te schelden tegen die beeldhouwer, maar gelukkig is de leeuw goed in Medemblik aangekomen. Nog steeds is het een uitstraling op de top van het voormalige stadhuis.

De zojuist genoemde bekende Amsterdamse beeldhouwer is John Rådecker. Hij toont zijn kunsten nog altijd als we naar de voorgevel kijken. 'Voor een raadhuis is het gemeentewapen de voornaamste versiering', aldus de mening van de architect. Kropholler had al eerder met Rådecker samengewerkt (politiebureau Alkmaar) en adviseerde hem om aan de voorgevel een afbeelding te maken van een oud zegel van Medemblik. Ook de beide natuurstenen schepen op de leuning van de buitentrapp zijn door Rådecker ontworpen. Aanvankelijk was de gedachte om de twee leeuwen van het oude stadhuis te gebruiken. Men vond echter dat de gebeeldhouwde pinassen (schepen) een betere uitstraling zouden geven van de historie van de stad. Wie nu langs de voorkant loopt en de twee oude schepen ziet, heeft waarschijnlijk geen associatie met het bekende monument op de dam (in Amsterdam). Ja, door dezelfde beeldhouwer gemaakt.

Afb.4: Pinassen (schepen) op de leuning (2019).

Ook het eiken meubilair in de raadzaal en in de burgemeesterskamer werd door Kropholler ontworpen.

Zijn kunsten als timmerman zijn toonaangevend. Aan weerszijden van de hoofdtrap hangen twee schilderijen, die al in 1931 door kunstschilder Dirk Nijland zijn gemaakt.

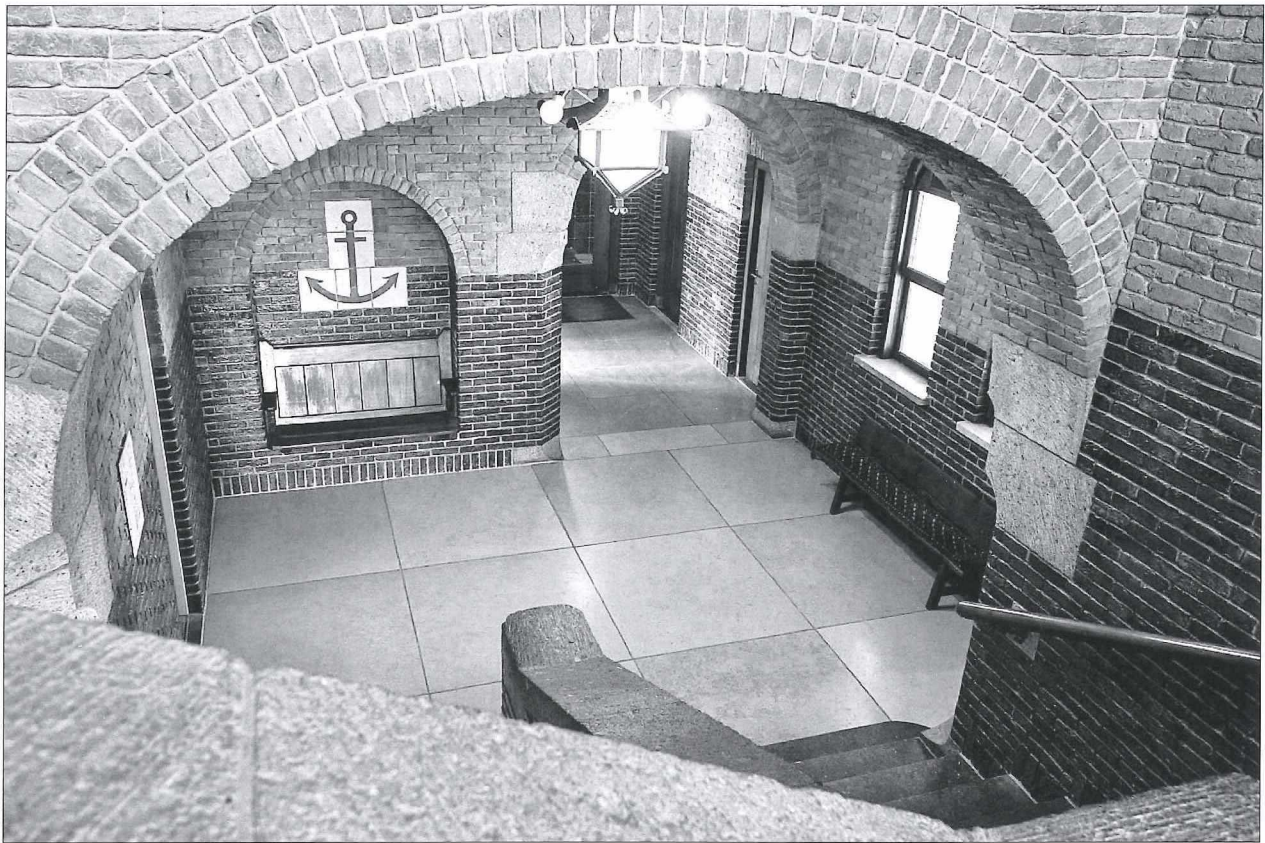
Nog steeds bewondert elke bezoeker de drie gebrandschilderde ramen aan de achterzijde. Ze zijn het werk van de bekende Haarlemse glazenier Willem Bogtman (1882-1955).

Afb.5: Raadzaal (2013).

Afb.6: Burgemeesterskamer (2013).

Afb.7: Hoofdtrap (2013).

De afbeeldingen verwijzen naar de voornaamste perioden uit de geschiedenis van Medemblik:

1. De tijd van koning Radboud;
2. De bloeitijd rond 1600 van handel en scheepvaart;
3. Een zicht op de Wieringermeer met het bekende gemaal Lely.

'Het Nieuwe Stadhuis te Medemblik zal vrijdag 20 februari zonder enig ceremonieel in gebruik worden genomen.' Zo meldt het Algemeen Handelsblad een dag eerder (19-02-1942). Het was dus geen feestelijke terugkomst van het gemeentepersoneel. De oorlogsomstandigheden hebben de aannemer parten gespeeld; zijn kasboek toont een schade van f 6.500,-. Dat de werknemers slechts weinig betaald kregen, heeft Volkert Nobel in 1982 voorbeeldig en uitvoerig beschreven.⁷

'Medembliks stadhuis voltooid', aldus een bericht in het Dagblad voor Noord-Holland op 9 mei 1942. Het is een monumentale schepping voor eeuwen en Medemblik mag trots zijn wat er voor tachtig mille gebouwd is. De meubelen van Kropholler wekken de indruk ook nog eeuwen mee te kunnen.' Ja, veel lovende woorden. 'De raadsaal doet denken aan de ridderzaal van een middeleeuws slot. 'Veel waardevolle woorden leest men ook in andere kranten. Ruim een jaar later vertelt ook de Telegraaf, dat er in Medemblik sprake is van een 'gloednieuw, mooi gebouw van Kropholler, dat eeuwen kan trotseren met zijn jonge krachtige muren en dat in zijn moderne zalen zovele herinneringen bergt aan de goede gouden tijd van de 16^e en 17^e eeuw.

De hele romantiek van dat verleden spiegelt zich af in het stadhuis dat in de archieven honderden bewijzen van de vergane grootheid bevat.'

Jubileumjaar Harddraverij 1942

Op 21 september 1942 viert de harddraverijvereniging Prins Hendrik haar 100-jarig bestaan! Het bestuur stond voor de keuze: Wat moeten we doen? Uiteindelijk zou het eeuwfeest toch gevierd worden. Burgemeester Peters, tevens beschermheer, stelde de raadsaal van het nieuwe stadhuis beschikbaar voor de receptie na afloop van de wedstrijd.

Omstreeks 18.00 uur komen de bestuursleden met hun dames en officials de mooie zaal binnen. Het fraaie meubilair was zodanig opgesteld, dat het geheel een feestelijk aanblik gaf. Hierna werden vele bloemstukken en fruitmanden binnengebracht, die waren geschonken door vele zusterverenigingen en plaatselijke instanties. De burgemeester vertelt dan dat dit de eerste officiële bijeenkomst is in de nieuwe raadsaal. Na afloop is er een feestdiner in het Koggehuis. Dit heeft lang geduurd omdat het in de oorlog verboden was zich van 24.00 tot 04.00 uur op straat te begeven.

In 1941 had de harddraverijvereniging besloten tot een geschenk voor het nieuwe stadhuis. In een vergadering werd f 400,- uitgetrokken voor de aanschaf van twee smeedijzeren lantaarns op twee gemetselde pilaren.⁸ Ik vermoed, dat er weinig Medemblikkers zijn die bij de huidige aanblik ervan aan onze bekende vereniging denken.

Afb.8: Nieuwe stadhuis (1949).

Feestelijke opening in september 1947

'Heden, vrijdagmorgen 12 september, is het nieuw gebouwde stadhuis in gebruik genomen.⁹ Een belangrijke aanwezige is de commissaris van de koningin van Noord-Holland, Baron de Vos van Steenwijk. Tal van autoriteiten zijn bij de opening aanwezig, waaronder natuurlijk ook de plaatselijke pastoor en de dominee. Architect Kropholler wordt door de burgemeester met veel dankbaarheid toegesproken. "Het gemeentebestuur is trots op het stadhuis en hoopt dat dit gebouw tot in lengte van dagen ook de trots zal blijven van alle Medemblikkers."

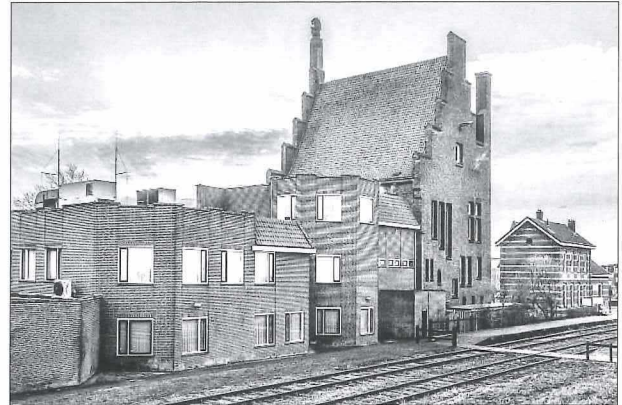
In de avond is er een feestelijke bijeenkomst voor ambtenaren en leden van de gemeenteraad met hun dames. De raadszaal is geheel gevuld. Feestleider van het gebeuren met veel muziek is L.J.J. Heilema. In het begin van de avond wordt afscheid genomen van de heer A. de Vries. De directeur van de gasfabriek heeft zijn pensioenleeftijd bereikt. Vele cadeaus worden aan hem en zijn vrouw aangereikt. Zang, voordrachten en muziek gaan daarna nog wel een tijdje door.

De blijvende typering: Het gebouw mag een monumentale schepping voor eeuwen worden genoemd. Het heeft een zeer eigen stijl en is in hoge mate representatief.

Het nieuwe stadhuisplan in 1989

In het jaar dat Medemblik 700 jaar stadsrechten heeft en dat uitbundig viert, zijn de plaatselijke architecten Vlaming en Meendering bezig met een plan voor de vernieuwing van het stadhuis. Het ontwerp van de heren wordt helaas tot de grond toe afgekraakt.

Zo zou er bijvoorbeeld geen enkele samenhang zijn met het oude stadhuis. Wethouder Gerie Kroezen reageert onthutst over al die negatieve berichten. Ze krijgt daarbij steun van gemeentesecretaris C. van Zijverden. De architecten hebben er overigens geen nachtmerries aan overgehouden. Het Dagblad van West-Friesland¹⁰ meldt, dat de heer Peter Vlaming nuchter reageerde met de woorden: 'Wij zijn wel wat gewend. Pas als er helemaal geen commentaar komt, schort er echt wat aan!'

Afb.9: De nieuwe vleugel (2010).

Op 14 juni 1990 vindt een belangrijke gebeurtenis plaats. Burgemeester Feijtel slaat de eerste paal voor de nieuwe aanbouw van het stadhuis. Het traditionele vuurwerk op die dag zorgt voor een hels kabaal. Maar liefst 92 palen zullen daarna de grond in gaan. Vele daarvan hebben een lengte van 17,5 meter.

Ruim een half jaar zijn de bouwvakkers bezig, met als resultaat: 'Stadhuis Medemblik is na verdubbeling vooral klantvriendelijker' aldus de titel van een uitvoerige beschrijving in de regionale krant. 'Op 22 februari is het eindelijke zo ver. Dan verhuist het gemeentelijke personeel massaal van bureau of zelfs van locatie. En, een invalide kan gewoon via de lift alle afdelingen bereiken en desnoods gebruik maken van een invalide-toilet.'

26 juni 1991: 'Het vernieuwde en uitgebreide stadhuis wordt vandaag officieel geopend door de heer R. de Wit, Commissaris der koningin. De opening geschiedt door het onthullen van een herdenkingsplaat.'

En nu??

In 2010 is Medemblik de verzamelnaam van meerdere buurgemeenten geworden. De plek van het nieuwe gemeentehuis wordt het vermaarde voormalige DSB-bankgebouw in Wognum.

In het bestuur van onze Oudheidkundige Vereniging komt al spoedig een idee ter sprake: Kan het oude stadhuis niet worden ingericht als een nieuw stadsmuseum?

Dit plan wordt door het college van bestuur niet meteen toegejuicht. Uiteindelijk is er gelukkig toch overeenstemming bereikt.

In juni 2013 krijgt onze OKV toestemming om het stadhuis tien jaar lang als Stadsmuseum te gebruiken. In april 2014 opent burgemeester Frank Streng deze nieuwe bestemming. Vele vrijwilligers zijn sindsdien betrokken bij de jaarlijkse openingstijden. Maar het einde van deze termijn nadert.

Afb.10: Stadsmuseum met vlag (2019).

Wie nu langs de zijvleugel van het oude stadhuis loopt, ontkomt niet aan de grote reclameboodschap van makelaardij Groot & Nieuweboer. Mogelijkheden voor twee winkelruimten, aldus de boodschap. Wat er na 2023 in het prachtige oude raadhuis gebeurt? Geen idee. Heel misschien is de huidige invulling van het bijna gelijke gebouw in Waalwijk een inspirerend voorbeeld!¹¹

Het is een kunstencentrum geworden voor jong en oud. Er werken nu ruim 30 mensen in vaste dienst. Het cursusaanbod betreft vele gebieden: muziek, dans, musical, theater, beeldende kunst, literatuur en cultureel erfgoed. Het is een illustratie van de prachtige mogelijkheden die het oude stadhuis biedt in onze huidige gemeente!

Toevoeging: de monumentale waardering

In de site van de monumenten van Nederland¹² staat een uitgebreide beschrijving van Dam 4, Medemblik. De tekst eindigt met de lijst van de volgende waarderingen.

Het raadhuis is uit architectuurhistorisch oogpunt van algemeen belang:

- Als vrijwel gaaf bewaard gebleven en representatief voorbeeld van het werk van A.J. Kropholler, vergelijkbaar met de door hem ontworpen raadhuisen te Wateringen en Waalwijk;
- vanwege de gave hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik;
- vanwege het interieur (en het door de architect ontworpen meubilair).
- Uit cultuurhistorisch oogpunt is het raadhuis van algemeen belang als gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een raadhuis en als zodanig als element uit de geschiedenis van het openbaar bestuur uit het tweede kwart van de 20ste eeuw in Nederland.
- Stedenbouwkundig is het pand van waarde als beeldbepalend element in het stadsbeeld en als afsluiting van de as van de Nieuwstraat in de richting van het IJsselmeer.

Ad Dudink
Medemblik, juni 2019

Geraadpleegde bronnen

A. Gieling, 'Van Stadhuis tot Stadsmuseum', Jaaruitgave no.23, Oudheidkundige Vereniging "Medemblik", 2015, 43-44.

A.J. Kropholler, 'Over Bouwstijl vroeger en nu', Amsterdam, 1941.

V.J. Nobel, 'Oudste oorlogsmonument in ons land uit de jaren 1940-'45 staat in Medemblik', 49e Bundel van het Historisch Genootschap Oud West-Friesland, 1982, 126-135.

J. Struik, 'En de burger van Medemblik...hij leefde voort', Medemblik, 2000, 82-93.

P. Swart, 'Het oude stadhuis van Medemblik', Jaaruitgave no. 18, Oudheidkundige Vereniging "Medemblik", 2010, 32-37.

Herkomst afbeeldingen:

Henk Bouwman: 1,7

www.huisvanwaalwijk.nl: 2

Piet Ruiter: 3

Arnold de Greeuw: 4, 5, 6, 8, 9,10

¹ Zie artikel van Peter Swart.

² MC: 22-10-1938 p7.

³ Nr. 354 in het bekende boek van Els Kloek (2018).

⁴ Boek (zie boven) gepubliceerd tijdens bouw van stadhuis.

⁵ Boek, p127.

⁶ H. Langereis, Medemblik en de Medemblikkers II, 1988.

⁷ Zie geraadpleegde bronnen.

⁸ In boek van Jan Struik.

⁹ MC: 13-09-1947 p1.

¹⁰ Datum: 09-11-1989.

¹¹ Zie: huisvanwaalwijk.nl

¹² Monumenten.nl